

Міністерство освіти і науки України  
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра міжнародного і європейського права



Робоча програма навчальної дисципліни

**Історія дипломатії**

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти:	перший (бакалаврський)
галузь знань:	29 Міжнародні відносини
спеціальність:	293 Міжнародне право
освітньо-професійна програма	Міжнародне право
вид дисципліни:	обов'язкова
факультет:	юридичний

2024/2025 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою юридичного факультету

«28» серпня 2024 року, протокол № 1

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Гавриленко Олександр Анатолійович, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри міжнародного і європейського права

Програму схвалено на засіданні кафедри міжнародного і європейського права юридичного факультету

Протокол від «26» серпня 2024 року № 1

Завідувач кафедри міжнародного і європейського права



Тетяна СИРОЇД

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 293 Міжнародне право

Гарант освітньо-професійної програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти «Міжнародне право» кандидат юридичних наук, доцент



Ліна ФОМІНА

Програму погоджено науково-методичною комісією юридичного факультету

Протокол від «28» серпня 2024 року № 1

Голова науково-методичної комісії



Ганна ЗУБЕНКО

## ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Історія дипломатії» складена відповідно до освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми підготовки бакалавра галузі знань 29 Міжнародні відносини спеціальності 293 Міжнародне право.

### *1. Опис навчальної дисципліни*

#### **1.1. Мета та завдання навчальної дисципліни**

Метою викладання навчальної дисципліни є ознайомлення студентів зі становленням та розвитком дипломатичної діяльності і дипломатичної служби протягом її історичного розвитку: в державах Стародавнього Сходу, давній Греції і Римі, у період середньовіччя, новий та новітній часи. Особлива увага приділяється вивченню особливостей та обставин зародження та еволюції форм і методів, засад та способів ведення дипломатичних зносин між державами. Завдання навчальної дисципліни – сформулювати у студентів об'єктивне уявлення про походження дипломатії, обставини виникнення і розвитку нині діючого апарату професійної дипломатичної служби.

#### **1.2. Основні завдання вивчення дисципліни**

Основними завданнями вивчення дисципліни є: опанування основних понять та термінів, що є визначальними у галузі дипломатії і дипломатичної служби у контексті їх історичного розвитку; вивчення особливостей виникнення і становлення дипломатії, закономірності її розвитку у різні історичні періоди; приділення уваги вивченню необхідної літератури, документів, довідкових матеріалів з проблематики дисципліни; аналіз тих чи інших тенденцій і процесів в історії розвитку дипломатії; вивчення еволюції форм і установ ведення дипломатичних зносин, таких як місії, посольства, консульства, міжнародні конференції, дипломатичне листування тощо, а також церемоніалу, протоколу, теоретичних засад розвитку дипломатичної діяльності; навчитися орієнтуватися в історичних тенденціях розвитку дипломатії та використовувати набуті теоретичні знання при їхньому аналізі; вміння кваліфіковано застосовувати отримані знання під час виконання службових обов'язків після закінчення навчального закладу; набуття спеціальної компетентності СК 1 – Здатність критично осмислювати проблеми та закономірності функціонування і розвитку міжнародних відносин, визначати тенденції розвитку світової політики, оцінювати вплив глобальних політичних процесів на національні правові, політичні та економічні системи.

#### **1.3. Кількість кредитів – 4**

#### **1.4. Загальна кількість годин – 120**

#### **1.5. Характеристика навчальної дисципліни**

Предмет вивчення дисципліни спрямований на вивчення історії і розвитку політичних відносин між державами, засад і установ, які їх регулюють, еволюції методів налагодження міждержавних відносин тощо.

Програма навчальної дисципліни: давньоєгипетська дипломатія; дипломатія Стародавньої Індії; «Закони Ману» як джерело до вивчення давньоіндійського дипломатичного мистецтва; міжнародні відносини і дипломатія в давньому Китаї; форми міжнародних зв'язків у Давній Греції; грецька дипломатія класичного періоду; дипломатія і міжнародні відносини в елліністичному світі; основні риси римської дипломатії; дипломатія римських пап; історичні обставини розвитку дипломатичної служби в італійських містах-державках; політична карта Європи в XVI ст.; періодизація дипломатичної історії XVI-XVIII ст. і основні лінії зовнішньої політики та дипломатії європейських держав; дипломатія

російської держави в кінці XV – XVI ст.; Віденський конгрес і його роль у розвитку європейської дипломатії XIX ст.; Європейська дипломатія під в період революцій 1848-1849 рр. Вашингтонська конференція та її рішення; Ліга Націй, проблеми роззброєння і дипломатія пацифізму; дипломатична історія II світової війни; створення ООН; формування міжнародно-правових рамок дипломатичної діяльності; статут ООН; Віденська конвенція про дипломатичні зносини (1961); Віденська конвенція про консульські зносини (1963); особливості сучасної дипломатії.	
Нормативна / за вибором	
Нормативна	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	1-й
Семестр	
1-й	1-й
Лекції	
32 год.	6 год.
Практичні, семінарські заняття	
32 год.	4 год.
Лабораторні заняття	
-	-
Самостійна робота	
56 год.	110 год.
Контрольна робота	
1	1
Підсумковий контроль: залік	

### 1.6. Заплановані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі повинні досягти таких програмних результатів: РН 4. Розуміти міжнародно-правову ситуацію, прогнозувати її розвиток, фахово і критично оцінювати події та явища зі сфери міжнародних відносин та світової політики, використовуючи юридичний інструментарій. РН 7. Ухвалювати обґрунтовані рішення, у тому числі за умов невизначеності, генерувати та оцінювати альтернативи, усвідомлювати наслідки цих рішень для різних суб'єктів національного і міжнародного права. РН 10. Надавати юридичний супровід процесам адаптації різних галузей законодавства України до права Європейського Союзу. РН 11. Організувати та вести переговори, забезпечувати ефективну комунікацію з фахівцями на національному і міжнародному рівнях. РН 15. Брати участь у розробці та виконанні наукових проектів, у тому числі міжнародних, оцінювати необхідні ресурси та можливі ризики. РН 16. Оцінювати достовірність інформації та надійність джерел, аналізувати її та використовувати для проведення наукових досліджень та професійної діяльності у сфері міжнародного права.

## 2. Тематичний план навчальної дисципліни

**Тема № 1. Історія дипломатії як навчальна дисципліна. Становлення підґрунтя міжнародних відносин та дипломатії у додержавну добу.**

Поняття і сутність дипломатії. Історія дипломатії як навчальна дисципліна. Поняття історичної періодизації. Розмаїтість наукових підходів до періодизації історії дипломатії.

Джерела вивчення міжнародних відносин у додержавну добу. Війна у міжнародних відносинах додержавної доби. Партнерство та взаємодопомога у міжнародних відносинах додержавної доби. Організація зовнішніх зносин племен та їхніх союзів Ритуал у міжплемінних відносинах. Конфедерація ірокезів як кейс міжплемінних відносин у переддержавний період.

### **Тема № 2. Дипломатія Стародавнього Сходу.**

Давньоєгипетська дипломатія. Тель-Амарнське дипломатичне листування. Договір Рамзеса II із Хатушилем III 1278 р. до н.е. Міжнародна політика та дипломатія Ассирії в період її могутності у 8–7 ст. до н.е. Дипломатія Стародавньої Індії. «Закони Ману», «Артхашастра» як джерела до вивчення давньоіндійського дипломатичного мистецтва. Міжнародні відносини і дипломатія в давньому Китаї.

### **Тема № 3. Становлення та розвиток давньогрецької дипломатії**

Форми міжнародних зв'язків у Давній Греції. Проксенія. Амфікційні. Договори та союзи. Посли та посольства. Зародження дипломатії у гомерівський період. Грецька дипломатія класичного періоду. Дипломатія у часи греко-перських війн та Пелопонеської війни. Дипломатія та міжнародні відносини в елліністичному світі. Дипломати в античних державах на теренах сучасної України

### **Тема № 4. Еволюція давньоримської дипломатії**

Основні риси римської дипломатії. Форми міжнародних зв'язків у Римі. Дипломатичні органи. Зародження римської дипломатії в царський період. Дипломатія у період республіки. Дипломатія під час «пунічних війн». Організація дипломатичного апарату в епоху імперії. Внутрішня дипломатія. Риторсько-дипломатичні школи.

### **Тема № 5 Дипломатія Візантії.**

Особливості візантійської дипломатії. Її прийоми та методи. Дипломатія Юстиніана I (527-565). Посольська справа у Візантії в VI-X ст. Візантійська дипломатія та слов'яни в VI-X ст. Східний вектор візантійської дипломатії в IX-XIII ст. Зовнішня політика імперії за династії Комнінів. Четвертий хрестовий похід і доля Візантійської імперії. Дипломатія імперії в період її згасання.

### **Тема № 6. Дипломатія Русі**

Дипломатія киявських князів у X – першій половині XI ст. Поділ Русі та нові засади дипломатії (друга пол. XI - XIII ст.). Руська дипломатія і церква. Русь і татари: специфіка дипломатичних відносин.

### **Тема № 7. Церква в міжнародних відносинах у добу середньовіччя.**

Церковна дипломатія у добу раннього християнства. Пошуки компромісу між церковними течіями. Виокремлення Рима та Константинополя як центрів християнства. Християнська церковно-політична доктрина. Альянс римських єпископів та франкських королів. Рим і Русь. Розрив Західної та Східної церков. Церковна політика германських королів. Ключіський рух. Зміцнення позицій папства. Боротьба імператорів і пап за інвеституру. Вормський конкордат. Боротьба між імператорами та папами в XII - XIII ст. Початок занепаду папського універсалізму. Дипломатична служба римської курії.

Хрестові походи в міжнародних відносинах XI-XIII ст. Політичний вплив римської курії в XIII-XIV ст. Церковні собори XIII-XV ст. Пошуки шляхів до церковної єдності.

### **Тема № 8. Середньовічна дипломатія країн Близького і Середнього Сходу**

Арабські племена в обставинах візантійсько-іранського протистояння в VI ст. Дипломатія Мухаммеда. Дипломатія арабів під час військового натиску на Сасанідів. Договори з підкореним населенням («мирне» завоювання). Прийняття посла при дворі халіфа в X-XI ст. Організація посольської служби. Військово-політичний союз Єгипту й Золотої Орди. Обмін посольствами. Дипломатичні відносини між Єгиптом та Арагоном наприкінці XIII - в першій чверті XIV ст. Характерні риси дипломатичного листування.

### **Тема № 9. Дипломатія держав Північної, Західної, Центральної та Південної Європи у IX-XIII ст.**

Дипломатія Арнульфінгів. Дипломатичні зносини Франкської держави за Карпа Великого. Дипломатія в Європі періоду феодальної роздробленості. Боротьба за вплив на Адріатиці в XI-XII ст. Хрестові походи і міжнародні відносини в XI - XII ст. Дипломатія Республіки Св. Марка (Венеції) на Близькому Сході. Інститут консулів. Договори Візантії з італійськими республіками. Чорноморський вектор міжнародної політики італійських торговельних республік. Генуезькі консули в колоніях на теренах сучасної України. Зростання впливу Німецької імперії в другій половині XII ст. Ідеологія імперського домінування. Боротьба Фрідріха I Барбаросси за політичне домінування в Італії. Четвертий хрестовий похід: дипломатичний аспект. Утворення імперії Плантагенетів. Наростання англо-французьких суперечностей у XII -XIII ст. Початок боротьби Капетингів з Плантагенетами. Паризький договір 1259 р. Дипломатична місія П'єтро Карпіні до Каракорума. Дипломатичні відносини з монголами в другій половині XIII ст. (місія Гійома (Віллема) де Рубрука до Великого Монгольського хана; місії Ніколо та Маффео Поло).

### **Тема № 10. Дипломатія східноєвропейських держав у XIV – першій половині XVII ст. Становлення козацької дипломатії.**

Специфічні риси міжнародних відносин у Східній Європі. Формування Литовської держави. Литва і Русь. Становлення дипломатії Кримського Ханства. Основні напрямки його зовнішньої політики. Організація дипломатичної служби в Королівстві Польському. Дипломатична служба Великого князівства Литовського, Руського і Жемайтійського. Міжнародний конгрес у Луцьку 1429 р. Литовська дипломатія з Києва. Дипломатія Дмитра Вишневецького (Байди). Козацтво як суб'єкт дипломатичних відносин (Прийом українських послів у Московії в 20-х рр. XVII ст. Києва. Укладення козацько-річпосполитської угоди (Куруківського трактату) 1625 р.

### **Тема № 11. Дипломатія держав Західної Європи та Америки у XVI-XVIII ст.**

Політична карта Європи в XVI ст. «Державний інтерес» як основний принцип зовнішньої політики. Органи зовнішньої політики і дипломатії в XVI-XVIII ст. (Потемкин, с. 171-185). Дипломатична служба в цей період. Побут і звичаї дипломатів XVI-XVIII ст. Книга Франсуа де Кальєра «Про способи ведення переговорів з государями». Мемуари європейських дипломатів XVI-XVIII ст. як джерело вивчення історії дипломатії. Петро Петрей де Ерлезунд про звичаї московитів. Періодизація дипломатичної історії XVI-XVIII ст. і основні лінії зовнішньої політики та дипломатії європейських держав та США.

Вестфальська система міжнародних відносин.

**Тема № 12. Еволюція української дипломатії від другої половини XVII – до кінця XVIII ст.**

Найважливіші риси дипломатії Богдана Хмельницького. Дипломатія Івана Виговського. Гетьманська дипломатія в першій половині 60-х рр. XVII ст. Українська дипломатія в другій половині 60-х – наприкінці 70-х рр. XVII ст. Дипломатія Івана Мазепи. Решетилівські (просительні) статті та їхні наслідки для відносин України з Московським царством. Перша спроба ліквідації гетьманської влади XVII ст. Запорізька Січ і кримське питання у вирі дипломатичних інтриг XVII ст. Скасування інституту гетьманства та його дипломатії XVII ст.

**Тема № 13. Дипломатія європейських держав та США у XIX – на початку XX ст.**

Наполеонівські війни та крах імперії Наполеона Бонапарта. Дипломатичні зусилля по скликанню Віденського конгресу 1815 р. та становлення віденської системи міжнародних відносин. «Священний союз» та боротьба націй за самовизначення. «Східне питання» в європейській політиці та дипломатії 1820-1840-х рр. Зовнішня політика та дипломатія провідних європейських держав у 50-х – на початку 70-х рр. XIX ст. Політико-дипломатична ситуація в Європі після Франкфуртського миру. Балканська криза та російсько-турецька війна. Формування військово-політичних блоків у Європі наприкінці XIX – на початку XX ст. Загострення міжнародних відносин напередодні Першої світової війни. Міжнародні відносини та дипломатія під час Першої світової війни. Відродження української дипломатії в 1917-1920 рр.

**Тема № 14. Міжнародні відносини та дипломатія у 1919-1945 рр.**

Дипломатичні зусилля для формування Версальсько-Вашингтонської системи міжнародних відносин. Політико-дипломатичні аспекти активізації національно-визвольного руху народів Азії та Африки. Зовнішня політика та дипломатія європейських держав у 20-х рр. XX ст. Ліквідація Версальсько-Вашингтонської системи. Дипломатія держав Європи, Азії та Америки на початку Другої світової війни. Дипломатія на завершальному етапі війни.

**Тема № 15. Міжнародні відносини та дипломатія у 1945-1991 рр.**

Дипломатичні зусилля для формування Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин. Її засади. Утворення ООН. Українська РСР – держава-співзасновник ООН. Основні напрями дипломатичної діяльності УРСР в ООН та інших міжнародних організаціях. Дипломатія періоду становлення біполярної системи міжнародних відносин та холодної війни (1945 – перша половина 1980-х рр.). Дипломатія періоду завершення епохи біполярності в міжнародних відносинах (друга половина 80-х – 90-ті роки XX ст.). Розбудова єдиної Європи: дипломатичні зусилля та реалізація.

**Тема № 16. Україна в міжнародних відносинах: дипломатичні перемоги та прорахунки (1991-2024)**

Міжнародне значення розпаду СРСР та утворення незалежних держав. Дипломатичні засади формування взаємин України зі США, ЄС і росією. Дипломатія України на шляху від багатовекторності до європейського вибору. Дипломатичні аспекти

### 3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п/з	лаб	інд.	с.р		л	п	ла б.	ін д.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 1. Історія дипломатії як навчальна дисципліна. Становлення підґрунтя міжнародних відносин та дипломатії у додержавну добу	7	2	2			3	6	0	0			6
Тема 2. Дипломатія Стародавнього Сходу	8	2	2			4	6	0	0			6
Тема 3. Становлення та розвиток давньогрецької дипломатії	7	2	2			3	8	1	0			7
Тема 4. Еволюція давньоримської дипломатії	8	2	2			4	9	1	1			7
Тема 5. Дипломатія Візантії	7	2	2			3	7	0	0			7
Тема 6. Дипломатія Русі	8	2	2			4	7	0	0			7
Тема 7. Церква в міжнародних відносинах у добу середньовіччя	7	2	2			3	7	0	0			7
Тема 8. Середньовічна дипломатія країн Близького і Середнього Сходу	8	2	2			4	7	0	0			7
Тема 9. Дипломатія держав Північної, Західної, Центральної та Південної Європи у IX-XIII ст.	7	2	2			3	9	1	1			7
Тема 10. Дипломатія східноєвропейських держав у XIV – першій половині XVII ст. Становлення козацької дипломатії	8	2	2			4	7	0	0			7
Тема 11. Дипломатія держав Західної Європи та Америки у XVI-XVIII ст.	7	2	2			3	9	1	1			7
Тема 12. Еволюція	8	2	2			4	8	1	0			7



української дипломатії від другої половини XVII – до кінця XVIII ст.												
Тема 13. Дипломатія європейських держав та США у XIX – на початку XX ст.	7	2	2			3	7	0	0			7
Тема 14. Міжнародні відносини та дипломатія у 1919-1945 рр.	8	2	2			4	9	1	1			7
Тема 15. Міжнародні відносини та дипломатія у 1945-1991 рр.	7	2	2			3	7	0	0			7
Тема 16. Україна в міжнародних відносинах: дипломатичні перемоги та прорахунки (1991-2024)	8	2	2			4	7	0	0			7
Разом	120	32	32			56	120	6	4			110

#### 4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

Теми семінарських занять (денна форма навчання)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Історія дипломатії як навчальна дисципліна. Становлення підґрунтя міжнародних відносин та дипломатії у додержавну добу	2
2.	Дипломатія Стародавнього Сходу	2
3.	Становлення та розвиток давньогрецької дипломатії	2
4.	Еволюція давньоримської дипломатії	2
5.	Дипломатія Візантії.	2
6.	Дипломатія Русі	2
7.	Церква в міжнародних відносинах у добу середньовіччя.	2
8.	Середньовічна дипломатія країн Близького і Середнього Сходу	2
9.	Дипломатія держав Північної, Західної, Центральної та Південної Європи у IX-XIII ст.	2
10.	Дипломатія східноєвропейських держав у XIV – першій половині XVII ст. Становлення козацької дипломатії.	2
11.	Дипломатія держав Західної Європи та Америки у XVI-XVIII ст.	2
12.	Еволюція української дипломатії від другої половини XVII – до кінця XVIII ст.	2
13.	Дипломатія європейських держав та США у XIX – на початку XX ст.	2
14.	Міжнародні відносини та дипломатія у 1919-1945 рр.	2
15.	Міжнародні відносини та дипломатія у 1945-1991 рр.	2
16.	Україна в міжнародних відносинах: дипломатичні перемоги та прорахунки (1991-2024)	2
Разом		32

Теми семінарських занять (заочна форма навчання)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Дипломатія держав Стародавнього Світу та середньовічної Європи	2
2.	Еволюція дипломатії у добу Нової та Новітньої історії	2
Разом		4

**5. Завдання для самостійної роботи**

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин	
		Денна	Заочна
1	Тема: Історія дипломатії як навчальна дисципліна. Становлення підґрунтя міжнародних відносин та дипломатії у додержавну добу Завдання: ознайомитися з лекційним матеріалом, основною та додатковою літературою до теми, підготувати відповіді на контрольні запитання.	3	6
2	Тема: Дипломатія Стародавнього Сходу Завдання: ознайомитися з лекційним матеріалом, основною та додатковою літературою до теми, підготувати відповіді на контрольні запитання.	4	6
3	Тема: Становлення та розвиток давньогрецької дипломатії Завдання: ознайомитися з лекційним матеріалом, основною та додатковою літературою до теми, підготувати відповіді на контрольні запитання.	3	7
4	Тема: Еволюція давньоримської дипломатії Завдання: ознайомитися з лекційним матеріалом, основною та додатковою літературою до теми, підготувати відповіді на контрольні запитання.	4	7
5	Тема: Дипломатія Візантії Завдання: ознайомитися з лекційним матеріалом, основною та додатковою літературою до теми, підготувати відповіді на контрольні запитання.	3	7
6	Тема: Дипломатія Русі Завдання: ознайомитися з лекційним матеріалом, основною та додатковою літературою до теми, підготувати відповіді на контрольні запитання.	4	7
7	Тема: Церква в міжнародних відносинах у добу середньовіччя Завдання: ознайомитися з лекційним матеріалом, основною та додатковою літературою до теми, підготувати відповіді на контрольні запитання.	3	7
8	Тема: Середньовічна дипломатія країн Близького і Середнього Сходу. Завдання: ознайомитися з лекційним матеріалом, основною та додатковою літературою до теми, підготувати відповіді на контрольні запитання.	4	7
	Тема: Дипломатія держав Північної, Західної, Центральної та Південної Європи у IX-XIII ст.	3	7

	Завдання: ознайомитися з лекційним матеріалом, основною та додатковою літературою до теми, підготувати відповіді на контрольні запитання.		
	Тема: Дипломатія східноєвропейських держав у XIV – першій половині XVII ст. Становлення козацької дипломатії. Завдання: ознайомитися з лекційним матеріалом, основною та додатковою літературою до теми, підготувати відповіді на контрольні запитання.	4	7
	Тема: Дипломатія держав Західної Європи та Америки у XVI-XVIII ст. Завдання: ознайомитися з лекційним матеріалом, основною та додатковою літературою до теми, підготувати відповіді на контрольні запитання.	3	7
	Тема: Еволюція української дипломатії від другої половини XVII – до кінця XVIII ст. Завдання: ознайомитися з лекційним матеріалом, основною та додатковою літературою до теми, підготувати відповіді на контрольні запитання.	4	7
	Тема: Дипломатія європейських держав та США у XIX – на початку XX ст. Завдання: ознайомитися з лекційним матеріалом, основною та додатковою літературою до теми, підготувати відповіді на контрольні запитання.	3	7
	Тема: Міжнародні відносини та дипломатія у 1919-1945 рр. Завдання: ознайомитися з лекційним матеріалом, основною та додатковою літературою до теми, підготувати відповіді на контрольні запитання.	4	7
	Тема: Міжнародні відносини та дипломатія у 1945-1991 рр. Завдання: ознайомитися з лекційним матеріалом, основною та додатковою літературою до теми, підготувати відповіді на контрольні запитання.	3	7
	Тема: Україна в міжнародних відносинах: дипломатичні перемоги та прорахунки (1991-2024) Завдання: ознайомитися з лекційним матеріалом, основною та додатковою літературою до теми, підготувати відповіді на контрольні запитання.	4	7
	Разом	56	110

## 6. Індивідуальні завдання

Індивідуальне завдання є видом позааудиторної самостійної роботи аспіранта навчального чи навчально-дослідницького характеру. Така робота аспірантів спрямована здебільшого на поглиблене вивчення дисципліни. Виконуючи її вони мають вдосконалювати навички роботи з науковими публікаціями, методичною літературою, проводити пошук у мережі Інтернет, здійснювати теоретичне дослідження, грамотно оформлювати роботу. На Аспіранти здійснюють виконання завдань напівалгоритмічної дослідної моделі (усвідомлення проблеми, яка буде досліджуватись, аналітична обробка наукових джерел, визначення шляхів реалізації дослідної проблеми). Результатом такого дослідження може бути аналітичний огляд, реферат, презентація, усне повідомлення, контрольна робота.

Завдання може бути обране студентом як з власної ініціативи, так і на вимогу викладача для відпрацювання пропущеного заняття або у випадку неналежної підготовки до семінару.

Орієнтовний перелік тем:

1. Міжнародна політика в епоху правління династії Маур'їв.
2. Дипломат та дипломатія за законами Ману та Артхашастрою.
3. Стратагеми як відображення військового та дипломатичного мистецтва у Стародавньому Китаї.
4. Дипломатичні документи з Тель-Амарнської та Саргонідської бібліотек.
5. Грецька дипломатія класичної доби.
6. Грецька дипломатія у македонсько-елліністичну епоху.
7. Характерні риси дипломатії Стародавнього Риму.
8. Міжнародна політика Риму у період республіки.
9. Ганнібал як полководець та дипломат.
10. Дипломатія Юлія Цезаря.
11. Організація дипломатичного апарату в епоху Римської імперії.
12. Римська політика та дипломатія на Сході у I – III р. до н. е.
13. Візантійська імперія та модель дипломатичної служби.
14. Епоха феодалізму у Європі та центри міжнародної дипломатії.
15. Імперія Карла Великого та її дипломатична практика.
16. Китай у середні віки та його міжнародні зв'язки.
17. Варварські королівства у Європі та залучення до дипломатичного мистецтва.
18. Імперія Великих Моголів та її міжнародні зв'язки.
19. Міжнародні відносини та дипломатична практика Візантійської імперії.
20. Папство та середньовічна дипломатія.
21. Політична карта Європи XVI ст. та міжнародні відносини.
22. Raison d'etat як принцип зовнішньої політики та міжнародних відносин.
23. Священна Римська імперія германської нації та європейська політика.
24. Тридцятирічна війна та Вестфальський мир.
25. Військова перевага Франції в Європі на початку XX століття і її дипломатія. Наполеон I і Талейран.
26. Наполеон III як дипломат.
27. Доктрина Монро 1823 р.
28. Початок Першої світової війни та плани двох коаліцій, що воюють.
29. Російсько-японська війна та Портсмутський мир 1905 р.
30. Перемога Антанти у Першій світовій війні та Версальський мир.
31. Комп'єнське перемир'я 1918 р. та дипломатичні підсумки Першої світової війни.
32. Ялтинська та Потсдамська конференції 1945 р.
33. Конференція 1945 року у Сан-Франциско і створення ООН.
34. Дипломатія в період «холодної війни»
35. Берлінська криза 1958-61 рр.
36. Створення Європейського Союзу. Основні положення Маастрихтського договору.
37. Сучасна дипломатія держав та міжнародних організацій
38. Дипломатичний корпус та характер контактів у дипломатичній сфері.
39. Дипломатична бесіда та її форми.
40. Документи дипломатичної служби.
41. Пакт Бріана-Келлога 1928 р.

42. Створення Ліги Націй.

43. Дипломатія Кромвеля.

44. Переговори Вільгельма I з Бенедетті. Емеська депеша Бісмарка, початок Франко-пруської війни.

45. Утворення Entente cordiale (Антанти) та Четверного союзу.

При оцінюванні виконаних завдань враховується ступінь розкриття теми та відображення головного змісту, глибина опрацювання відповідних тематичних джерел інформації, логічність викладу, здатність робити висновки з проведеного дослідження, відповідність технічного оформлення існуючим нормам, якість підсумкової доповіді.

## 7. Методи навчання

Метод навчання – взаємопов'язана діяльність викладача та студента, спрямована на засвоєння студентами системи знань, набуття умінь і навичок, їх виховання і загальний розвиток. Метод навчання є способом керівництва пізнавальною діяльністю студентів, що має виконувати три функції: навчальну, виховну і розвивальну.

*Пояснювально-ілюстративний метод або інформаційно-рецептивний.* Студенти одержують знання на лекції, з навчальної або методичної літератури, через екранний посібник в "готовому" вигляді. Студенти сприймають і осмислюють факти, оцінки, висновки й залишаються в межах репродуктивного (відтворюючого) мислення. Цей метод знаходить широке застосування для передачі великого масиву інформації.

*Репродуктивний метод.* Діяльність студентів носить алгоритмічний характер, тобто виконується за інструкціями, приписами, правилами в аналогічних, подібних з показаним зразком ситуаціях. Організовується діяльність студентів за кількарізним відтворенням засвоєваних знань. Для цього використовуються різноманітні вправи, практичні завдання, програмований контроль, різні форми самоконтролю. Застосовується у взаємозв'язку з інформаційно-рецептивним методом (який передує репродуктивному). Разом вони сприяють формуванню знань, навичок і вмінь у студентів, формують основні розумові операції (аналіз, синтез, узагальнення, перенесення, класифікація).

*Метод проблемного викладу.* Науково-педагогічний працівник до викладу матеріалу ставить проблему, формулює пізнавальне завдання на основі різних джерел і засобів. Показує спосіб вирішення поставленого завдання. Спосіб досягнення мети – розкриття системи доказів, порівняння точок зору, різних підходів. Студенти стають свідками й співучасниками наукового пошуку. Студенти не тільки сприймають, усвідомлюють і запам'ятовують готову інформацію, але й стежать за логікою доказів, за рухом думки науково-педагогічного працівника.

*Частково-пошуковий, або евристичний, метод.* Полягає в організації активного пошуку рішення висунутих у навчанні (або сформульованих самостійно) пізнавальних завдань. Пошук рішення відбувається під керівництвом педагога, або на основі евристичних програм і вказівок. Процес мислення здобуває продуктивний характер. Процес мислення поетапно направляється й контролюється педагогом або самими студентами на основі роботи над програмами (у тому числі й комп'ютерними) і навчальними посібниками. Метод дозволяє активізувати мислення, викликати зацікавленість до пізнання на семінарах і колоквіумах.

*Дослідницький метод.* Проводиться аналіз матеріалу, постановки проблем і завдань і короткого усного або письмового інструктажу студентів. Студенти самостійно вивчають літературу, джерела, ведуть спостереження й виміри й виконують інші дії пошукового характеру. Завдання, які виконуються з використанням дослідницького методу, повинні містити в собі всі елементи самостійного дослідницького процесу (постановку завдання, обґрунтування, припущення, пошук відповідних джерел необхідної інформації, процес розв'язання завдання). У цьому методі найбільш повно проявляються ініціатива, самостійність, творчий пошук у дослідницькій діяльності. Навчальна робота безпосередньо переростає в наукове дослідження.

*Дискусійні методи.* Елементи дискусії (суперечки, зіткнення позицій, навмисного загострення й навіть перебільшення протиріч в обговорюваному змістовному матеріалі) можуть бути використані майже в будь-яких організаційних формах навчання, включаючи лекції. Дискусійні методи виступають як засіб не тільки навчання, але й виховання.

*Ділова гра як метод активного навчання.* Одним з найбільш ефективних активних методів навчання є ділова гра. Метод розкриває особистісний потенціал студента: кожен учасник може діагностувати свої можливості, а також у спільній діяльності з іншими учасниками. Позитивними факторами в застосуванні ділових ігор є активізація мислення студентів, підвищення самостійності майбутнього фахівця, наближення навчання до професійної діяльності, підготовка студента до професійної практичної діяльності; висока мотивація, емоційна насиченість процесу навчання.

*Метод моделювання.* Моделювання педагогічних ситуацій - це створення таких ситуацій-моделей, де реальні об'єкти замінюються символами і взаємовідносини між учасниками діяльності складаються не природно, а організовані спеціально під керівництвом викладача, тобто штучно.

## 8. Методи контролю

**Методи контролю** – це способи діагностичної діяльності, які дозволяють здійснювати зворотний зв'язок у процесі навчання з метою отримання даних про успішність навчання, ефективність навчального процесу.

Контрольні заходи визначають відповідність рівня набутих студентами знань, умінь та навичок вимогам нормативних документів щодо вищої освіти.

Самоконтроль призначений для самооцінки здобувачами вищої освіти якості засвоєння навчального матеріалу навчальної дисципліни (розділу, теми). З цією метою в навчальних посібниках для кожної теми (розділу), а також у методичних розробках для семінарських занять передбачаються питання для самоконтролю.

Кафедральний контроль проводиться з метою оцінки рівня підготовки студентів з навчальної дисципліни на різних етапах її вивчення і здійснюється у вигляді вхідного, поточного, рубіжного та семестрового контролю.

В освітньому процесі використовуються такі види контролю результатів навчання: вхідний, поточний протягом семестру, контрольні роботи, передбачені навчальним планом, приймання індивідуальних завдань, курсових робіт, підсумковий семестровий, відстрочений контроль.

**Вхідний контроль** проводиться перед вивченням нового курсу з метою визначення рівня підготовки студентів з дисциплін, які забезпечують цей курс. Вхідний контроль проводиться на першому занятті за завданнями, що відповідають програмам попереднього навчання. Результати контролю аналізуються на кафедральних (міжкафедральних) нарадах та засіданнях методичних комісій спільно з науково-педагогічними працівниками, які проводять заняття із забезпечувальною дисципліни. За результатами вхідного контролю розробляються заходи з надання індивідуальної допомоги студентам, коригування освітнього процесу.

**Поточний контроль** проводиться на всіх видах аудиторних занять протягом семестру. Поточний контроль може проводитися у формі усного опитування або письмового контролю на практичних, семінарських заняттях, лекціях, у формі колоквиуму, виступів студентів при обговоренні питань на семінарських заняттях, у формі комп'ютерного тестування тощо. Конкретні форми проведення поточного контролю та критерії оцінки рівня знань визначаються програмою навчальної дисципліни. Результати оцінювання роботи студентів мають бути доведені до відома студентів своєчасно. Формою поточного контролю є ректорські контрольні роботи. Результати оцінювання ректорських контрольних робіт можуть зараховуватися як результати виконання контрольної роботи, передбаченої навчальним планом.

**Семестровий залік** – форма підсумкового контролю, що полягає в оцінюванні засвоєння студентами лекційного матеріалу, а також виконаних ними визначених видів

роботи на семінарських заняттях. Семестровий залік передбачає обов'язкову присутність студентів та написання ними залікової роботи у вигляді відповідей на тестові запитання. Максимальна сума балів, яку може набрати студент при складанні заліку з навчальної дисципліни, складає 40.

Оцінка підсумкового контролю виставляється за національною шкалою як сума балів, набраних здобувачем вищої освіти протягом семестру при виконанні контрольних заходів, передбачених програмою навчальної дисципліни та балів, набраних при складанні семестрового заліку.

Максимальна сума балів, які може набрати студент при вивченні навчальної дисципліни, становить 100.

## 9. Схема нарахування балів

Загальна кількість балів – 100.

Кількість балів за екзамен/залік – 40.

Кількість балів протягом семестру – 60:

Кількість балів за відповіді на семінарських заняттях  $\sum 40 = 40$ :

### Формула обчислення

$$\sum 40 = \frac{\sum 1}{\sum 2} \times 8 \text{ (вісім)}$$

### Примітка:

$\sum 40$  – сума максимальної кількості балів

$\sum 1$  – сума балів, що отримав студент за відповіді на семінарських заняттях.

$\sum 2$  – кількість семінарських занять протягом семестру.

8 – коефіцієнт

Контрольна робота – 20 балів.

Поточний контроль						Індивідуальне завдання	Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Разом	Екзамен /залік	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	TN					
$\sum 40$						-	20	60	40	100

T1, T2 ... TN – теми.

За результативну наукову роботу (написання наукової роботи, тез доповідей, участь у науково-практичних конференціях, участь у роботі гуртка тощо) за профілем цієї дисципліни, за рішенням кафедри відповідно до критеріїв, встановлених програмою навчальної дисципліни, студент може отримати до 10 додаткових (заохочувальних) балів, але в межах максимальної загальної суми балів – 100.

Відповідь на семінарському занятті – **1-5 балів.**

### Критерії оцінювання усної відповіді.

Поточний контроль здійснюється, зокрема, у формі опитування та перевірки результатів виступів на семінарських та практичних заняттях в п'ятибальній шкалі оцінок.

**5 балів** ставиться за наступних умов:

- студент активно працює протягом усього практичного заняття;

- дає повний, правильний, послідовний, зв'язний, обґрунтований виклад питання, що супроводжується правильними прикладами з доктринальних джерел та посиланням на чинне законодавство;

- все, що викладається, повинно свідчити про глибоке розуміння і орієнтацію в явищах і процесах, що вивчаються;

- правильні вичерпні відповіді на додаткові питання викладача.

**4 бали** ставиться за наступних умов:

- студент активно працює протягом практичного заняття;

- дає правильний, повний виклад змісту підручника і матеріалу, поданого викладачем, але на додаткові контрольні питання, які ставить викладач для з'ясування глибини розуміння і вміння орієнтуватися в явищах і процесах, відповідає лише з деякою допомогою викладача чи колег;

- недостатньо вичерпні відповіді на додаткові запитання викладача.

**3 бали** ставиться за наступних умов:

- студент на занятті поводить себе пасивно, відповідає лише за викликом викладача;

- в цілому виявляє знання основного навчального матеріалу, що розглядається, але під час відповіді допускає помилки і усвідомлює їх тільки після вказівки викладача;

- відповіді на запитання дає не одразу, а тільки після деякого напруження пам'яті, при чому відповіді нечіткі;

- не в змозі без допомоги викладача вивести співвідношення з іншими проблемами дисципліни, що вивчається;

**2 бали** ставиться за наступних умов:

- допускає суттєві помилки або зовсім пропускає матеріал і частково виправляє ці помилки тільки після вказівки викладача;

- студент виявляє незнання значної частини навчального матеріалу, нелогічно і невпевнено його викладає, у відповіді мають місце замінки і перерви, не може пояснити проблему, хоча і розуміє її;

- викладає матеріал не достатньо зв'язно і послідовно.

**1 бал** ставиться за наступних умов:

- студент припускається грубих помилок при викладі матеріалу і не виправляє ці помилки навіть при вказівці на них викладача;

- виявляє нерозуміння навчального матеріалу і як наслідок цього – повна відсутність навичок як в аналізі явищ, так і у подальшому виконанні практичних завдань.

**Критерії оцінювання контрольних та екзаменаційних/залікових робіт.**

Контрольні та екзаменаційні (залікові) роботи виконуються у письмовій формі. Контрольна робота складається з 20 тестових завдань, екзаменаційна/залікова робота – із 40 тестових завдань. Кожне тестове завдання має п'ять варіантів відповідей, тільки одне яких є правильним; за кожен правильну відповідь нараховується один бал.

**Шкала оцінювання**

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
	для заліку
90 – 100	зараховано
70-89	
50-69	
1-49	не зараховано



## 10. Рекомендована література

### Основна література:

1. Головченко В., Матвієнко В. Дипломатична історія України: підручник. Київ: Ніка-Центр, 2018. 420 с.
2. Григор'єва Т. Історія дипломатії від давнини до кінця XVII століття. Київ : ВД «Києво-Могилянська академія», 2015. 178 с.
3. Дерев'янка І. П., Дьомін О. О. Історія дипломатії: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: НАУ, 2014. 467 с.
4. Резніченко В. І. До витоків дипломатичного протоколу: деякі історичні аспекти. *Вісник. Міжнародні відносини* / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. 2003. Вип. 25/28. С. 101–109.
5. Репецький В. М. Дипломатичне і консульське право. 2-ге вид., переробл. і допов. Київ: Знання, 2006. 372 с.

### Допоміжна література:

1. Балануца О. О. Родзинки дипломатії: навчальний посібник. Дніпро : Середняк Т.К., 2022. 148 с.
2. Барабанов Ю. М., Дьомін В. Б. До передісторії першого військовополітичного союзу в Європі на початку XVII ст. *Укр. Історичний журнал*. 1997. № 6. С. 35–44.
3. Белінська Я.В., Дікарев О.І., Качур А.В. Дипломатія у контексті розвитку міжнародних відносин : монографія. у 2 т. Т. 1: Дипломатія у контексті розвитку міжнародних відносин. Ірпінь: Ун-т держ. фіск. служби України, 2019. 497 с.
4. Белінська Я.В., Дікарев О.І., Качур А.В. Дипломатія у контексті розвитку міжнародних відносин : монографія. у 2 т. Т. 2 : Наративи витоків дипломатії у контексті теоретичної рефлексії міжнародних політичних, економічних, енергетичних та правових відносин і трендів світової політики. Ірпінь: Ун-т держ. фіск. служби України, 2019. 435 с.
5. Гавриленко О.А. Античне міжнародне право в контексті міждержавних відносин у Північному Причорномор'ї (кінець VII ст. до н.е. – VI ст. н.е.). *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм»*. 2015. № 1144. Т. 2. С. 6-9.
6. Гавриленко О.А. Античні держави Північного Причорномор'я: біля витоків вітчизняного права (кінець VII ст. до н.е. – перша половина VI ст. н.е.). Монографія. Харків: Парус, 2006. 325 с.
7. Гавриленко О.А. Генеза консульських установ держав Європи у стародавній час та добу середньовіччя. *Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм»*. 2018. № 7. С. 16-20.
8. Гавриленко О.А. Правовий статус консулів генуезьких колоній у Криму (середина XIII – друга половина XV ст.). *Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Серія «Право»*. № 919. 2010. Вип. 7. С. 152-156.
9. Гавриленко О.А. Формування підґрунтя принципу мирного вирішення міжнародних спорів у стародавній час та добу середньовіччя. *Український часопис міжнародного права*. 2015. № 2. С. 59-64.
10. Гавриленко О.А., Сироїд Т.Л. Історія міжнародного права: стародавня доба: навчальний посібник. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2021. 232 с.
11. Гавриленко О.А., Сівальньов О.М., Цибулькін В.В. Генуезька спадщина на теренах України: етнодержавознавчий вимір. Харків: Точка, 2017. 260 с.
12. Гавриленко О.А., Новікова Л. В., Сироїд Т.Л. Історія міжнародного права: хрестоматія-практикум для студентів напряму підготовки 6.030202 – «Міжнародне право». Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. 676 с.

13. Гісем О.В. Дипломатичні відносини між Польщею та УСРР у 1921-1923 рр. : монографія. Кам'янець-Подільський: Сисин О. В., Абетка, 2012. 191 с.
14. Говард М. Війна в європейській історії. Київ : Мегатайт, 2000. 168 с.
15. Головченко В.І. Нова історія Азії та Африки: колоніальний Схід (кінець ХІХ – друга третина ХХ ст.). Київ : Либідь, 2010. 520 с.
16. Григор'єва Т. Якості та функції дипломата в ранньомодерний період: в уявленнях теоретиків та у практичних інструкціях послам з Речі Посполитої до Османської Імперії в ХVІІ столітті. *Соціум. Альманах соціальної історії*. Київ, 2004. С. 27-38.
17. Гоменюк І. Провісники Другої світової: прикордонні конфлікти в Центрально-Східній Європі від розпаду імперій до Гляйвіцької провокації. Харків : КСС, 2017. 352 с.
18. Гуменюк Б.І. Основи дипломатичної та консульської служби. Київ, 1998. 250 с.
19. Дуглас Іден. До атлантичного співтовариства нового типу. *Політична думка*. 1995. № 23. С. 29–33.
20. Дюрозель Ж.-Б. Історія дипломатії від 1919 року до наших днів : пер. с фр. Київ: Основи, 1999. 903 с.
21. Зінченко А.А. Історія дипломатії: від давнини до нового часу: навчальний посібник. Київ: Проза, 2005. 560 с.
22. Історія дипломатії: навчально-методичний посібник / ред. О.В. Бігняк. Одеса: Гельветика, 2021. 116 с.
23. Коппель О. А., Пархомчук О. С. Міжнародні системи та глобальний розвиток: навч. посібник. Київ, 2004. 356 с.
24. Макаренко Є.А., Рижков М.М. та ін. Інноваційна дипломатія 21 ст. : монографія. Київ : Вид-во Лайт енд К, 2012. 464 с.
25. Маначинський О. Під прапором боротьби за мир. Мюнхен-38 і «Оксамитова» окупація Чехословаччини. *Політика і час*. 1998, № 10. С. 13–28.
26. Марущак М.Й. Історія дипломатичних відносин у ХХ сторіччі. Вінниця : Нова книга, 2008. 367 с.
27. Марущак М.Й. Історія дипломатії ХХ століття: курс лекцій : навч. посіб. для студ. вузів. Львів: Бескид Біт, 2003. 304 с.
28. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1945–70-ті рр.) : підручник / В. А. Манжола, М. М. Білоусов, Л. Ф. Гайдуков та ін. Київ : Либідь, 2003. 560 с.
29. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1980–2000 рр.) : підручник / Л. Ф. Гайдуков, В. Г. Кремень, Л. В. Губерський та ін. Київ : Либідь, 2001. 624 с.
30. Пик С.М. Таємна дипломатія і розвідка у міжнародних відносинах: навчальний посібник. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2017. 514 с.
31. Пронь С. В. Міжнародні відносини та зовнішня політика : 1914–1991 роки. Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2009. 139 с.
32. Пронь С.В. Європа і сталінська дипломатія 1935-1941 років: монографія. Миколаїв: ЧДУ ім. Петра Могили, 2011. 97 с.
33. Скржинська М. В. Дипломати в античних державах Північного Причорномор'я. *Український історичний журнал*. 2017. № 2. С. 4-18.
34. Слабченко Є. Дипломатична історія України. Київ: Кліо, 2016. 494 с.
35. Україна у міжнародних відносинах ХХ століття : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. Я. Й. Малика. Львів: Світ, 2004. 391 с.
36. Цветов Т. М. Міжнародні відносини і зовнішня політика в 1917–1945 рр. Київ, 1997.
37. Ціватий В. Г. Дипломатія і зовнішня політика європейських держав у добу раннього Нового часу: метаморфози та інституціональні традиції Вестфальської системи міжнародних відносин. *Die wichtigsten Vektoren für die Entwicklung der Wissenschaft im Jahr 2020*. Luxembourg, Grand Duchy of Luxembourg Band 2. S. 95-99.
38. Ціватий В.Г. Зовнішні справи і дипломатичні практики Флорентійської республіки на межі Середньовіччя та раннього Модерного часу: інституціональний дискурс (проблеми історичної та сучасної комунікології). *Зовнішні справи*. 2020. 9-10. С. 33-40.

39. Ціватий, В. Г. Європейська система міжнародних відносин і дипломатична практика в період Тридцятилітньої війни (1618-1648рр.): інституціональний та конгруентний дискурси. Наукові праці Кам'янець-Подільського 7 національного університету імені Івана Огієнка. Серія «Історичні науки». 2020. Вип. 30. С 39-49.
40. Шамраєва В.М. Зовнішньополітична концепція УНР доби Директорії: процес вироблення та практична реалізація. Монографія. Харків: Вид-во Хар РІ НАДУ «Магістр», 2012. 172 с.
41. Шамраєва В.М. Міжнародні відносини та зовнішня політика. Частина I. Історія дипломатії: навчальний посібник. Харків: Фактор, 2012. 112 с.
42. Шамраєва В.М. Політика європейської інтеграції: підручник Харків: Вид-во ХАР РІ НАДУ «Магістр», 2012. 244 с.
43. Шамраєва В.М. Європейський Союз: історичні, правові та інституційні основи: підручник для студентів вищих навчальних закладів. Х. Вид-во Хар ХІ НАДУ «Магістр» 2014. 160 с.
44. Albrecht-Carrié R. A diplomatic history of Europe since the Congress of Vienna. NY, 1958. 760 p.
45. Anderson, Matthew S. The Rise of Modern Diplomacy, 1450–1919. New York: Longman, 1993.
46. Beaufre A. An introduction to strategy: with particular reference to problems of defence, politics, economics, and diplomacy in the nuclear age. London : Faber and Faber, 1965. 148 p.
47. Berridge, G. R., Maurice Keens-Soper, and T. G. Otte. Diplomatic Theory from Machiavelli to Kissinger. New York: Palgrave, 2001
48. Beyond Babylon: Art, Trade, and Diplomacy in the Second Millennium B.C. New Haven; London: Yale University Press, 2008. 554 p. URL: <https://archive.org/details/BeyondBabylonArtTradeandDiplomacyintheSecondMilleniumBC/page/57/mode/2up>
49. Black J. A History of Diplomacy. Reaktion Books, 2010. 312 p.
50. Black J. Great Powers and the Quest for Hegemony: The World Order since 1500. Routledge, 2007.
51. Callieres F. On the manner of negotiating with princes; on the uses of diplomacy, the choice of ministers and envoys, and the personal qualities necessary for success in missions abroad. University of Notre Dame Press, 1963. 162 p. URL: <https://archive.org/details/onmannernegotia00whytoog/page/n84/mode/2up>
52. De Souza, Ph., France J., eds. War and Peace in Ancient and Medieval History. New York: Cambridge University Press, 2008.
53. Eytton R.W. Court, household, and itinerary of King Henry II, instancing also the chief agents and adversaries of the king in his government, diplomacy, and strategy. Holborn, London. Taylor and co., 1878. 556 p. URL: <https://archive.org/details/courthouseholda00eytoog/mode/2up>
54. Fedele D. The renewal of early-modern scholarship on the ambassador. Pierre Ayrault on diplomatic immunity (pre-peer-reviewed version). Journal of the History of International Law, № 18. 2016. P. 449-468.
55. Fletcher C. Diplomacy in Renaissance Rome: The Rise of the Resident Ambassador. Cambridge University Press, 2015. 206 p.
56. Freeman Ch. W. The Arts of Power: Statecraft and Diplomacy, U.S. Institute of Peace.
57. Frelek R. Dzieje dyplomacji. Zarys historii stosunków międzynarodowych. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2006. 540 s.
58. Gooch G.P. Before The War Studies In Diplomacy Vol. 1: The Grouping of the Powers. URL: <https://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.2275/page/n141/mode/2up>
59. Gordon C., Alexander G. Force and Statecraft: Diplomatic Challenges of our time. Oxford Univ. Press, 2006.

60. Gryglik M. Staropolski ceremonial dyplomatyczny w praktyce kontaktów Rzeczypospolitej z państwami Europy Zachodniej w czasach Wazów. "Studia Łomżyńskie", № 27. 2017. S. 159-171.
61. Hamilton K., Langhorne R. The Practice of Diplomacy: Its Evolution, Theory and Administration. New York: Routledge, 1995.
62. Hill D.J. A History of Diplomacy in the International Development of Europe. Vol. 1: The Struggle for Universal Empire. N.Y.: London, Bombay, 1905. 516 p.
63. Hill D.J. A History of Diplomacy in the International Development of Europe. Vol. 2: The Establishment of Territorial Sovereignty. N.Y.: London, Bombay, 1906. 663 p. <https://archive.org/details/historyofdiploma02hill>
64. Hill D.J. A History of Diplomacy in the International Development of Europe. Vol. 3: The Diplomacy of the Age of Absolutism. N.Y., London, Bombay, Calcutta. 1914. 706 p.
65. Kennedy P. The Rise and Fall of Great Powers. Economic Change and Military Conflict from 1500 to 2000. London : Fontana Press, 1989. 898 p.
66. Kissinger H. Diplomacy. New York: Simon and Schuster, 1994.
67. Langer W. L. The Diplomacy of Imperialism, 1890-1902. Knopf, 1968. 797 p.
68. Lauren, Paul Gordon, ed. Diplomacy: New Approaches in History, Theory, and Policy. New York: Free Press, 1979.
69. Marriott J.A.R. The Eastern question: an historical study in European diplomacy. Oxford: Clarendon Press? 1917. 474 p. URL: <https://archive.org/details/easternquestionh00marr/page/352/mode/2up>
70. Mattingly G. Renaissance Diplomacy. Boston: Houghton Mifflin, 1955. 282 p.
71. Mattingly Garrett. Renaissance diplomacy. Baltimore: Penguin Books, 1964. 284 p.
72. Satow E.M. A guide to diplomatic practice. London: Longmans, 1932. 538 p. URL: <https://archive.org/details/guidetodiplomati00satouoft/page/n5/mode/2up>
73. Saunders H. H. Politics is about relationships: A Blueprint for the Citizen's Century. Palgrave/Macmillan, 2005.
74. Świdarska-Włodarczyk U. Wzorzec dyplomaty przełomu XVI i XVII wieku w świetle staropolskich poradników poselskich. Prace Historyczne. 2016. S. 537–555.
75. The Diplomats, 1919–1939. Edited by Gordon A. Craig, Felix Gilbert. Princeton, 1994.
76. Walsh E. The history and nature of international relations. New York: The Macmillan company, 1922. 328 p. URL: <https://archive.org/details/historynatureofi00wals/page/n5/mode/2up>
77. Wrede G.W. Inleiding tot eene geschiedenis der Nederlandsche diplomatie. Utrecht: J. G. Broese, 1856. 473 p. URL: <https://archive.org/details/inleidingtoteen06vreegoog>

## 11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення:

1. Офіційний сайт ООН. URL: <https://www.un.org/en/>
2. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
3. Діаспоріана. Електронна бібліотека. URL: <https://diasporiana.org.ua/>
4. Internet Archive. URL: <https://archive.org/>
5. Електронна бібліотека TWIRPX. URL: <http://www.twirpx.com/>
6. Національна парламентська бібліотека України URL: <http://nplu.org/>
7. Національна юридична бібліотека (НЮБ) URL: [http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com\\_content&view=article&id=27&Itemid=394](http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=27&Itemid=394)
8. Наукова електронна бібліотека періодичних видань НАН України. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/>
9. Наукова бібліотека ім. М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка. URL: <http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/title4.php3>
10. Google Scholar (Академія Google). URL: <https://scholar.google.com.ua/>

11. Віртуальна бібліографічна довідка. URL: <http://chl.kiev.ua/cgi-bin/sp/index.php>
12. SSM (Simple Search Metadata in Open Archives Ukraine). URL: <https://oai.org.ua/index.php/browse>
13. DOAJ (Directory of Open Access Journals). URL: <https://doaj.org/>